

LOKAL UTVECKLINGSPLAN

GAVELHYTTAN

SANDVIKENS KOMMUN

Februari 2011

Gavelhyttans Intresseförening

LOKAL UTVECKLINGSPLAN

Utvecklingsplanen har utarbetats på initiativ av styrelsen för Gavelhyttans Intresseförening. Vid styrelsemötet den 28 oktober 2009 uppmuntrades så många som möjligt från byn att besöka Storviks bibliotek den 29 november då Sandvikens kommun ordnade ett dialogmöte om den kommande översiktsplanen. Där uppmuntrades vi att komma med förslag från vår förening.

Under våren 2010 beslutade styrelsen att ha ett särskilt arbetsmöte under hösten för att starta arbetet med en utvecklingsplan. Samtliga föreningsmedlemmar inbjöds att delta. Inför mötet uppmuntrades alla att komma med förslag till utvecklingsplanen.

Den 2 oktober 2010 hölls arbetsmötet om utvecklingsplanen och en SWOT-analys genomfördes. Följande styrkor och svagheter framfördes:

Styrkor

- byns historia
- få invånare rakare kommunikation
- nära till naturen
- nära till vatten

Svagheter

- kommunala kommunikationsmedel på tokiga tider

Möjligheter

- Skapa arbetstillfällen i byn
- Marknadsföra byn
- Fisketurism
- Sälja fiskekort

Hot

- Kommunen lyssnar inte på oss, vi glöms bort

Vid styrelsemötet den 24 november beslutades om utvecklingsplanens struktur och det utsågs arbetsgrupper som fick till uppgift att skriva fram förslag på respektive avsnitt i planen.

Utvecklingsplanen fastställdes vid styrelsemötet den 9 februari 2011.

BYNS HISTORIA

Byn Gafwelhytta, numera Gavelhyttan i Ovansjö socken finns nämnd som en betydelsefull ort för kommunikation och industri i många äldre dokument. Namnet Gavelhyttan härrör troligen från ordet gavel = utskjutande udde.

Långt innan en bergsmanshytta togs i bruk 1570 förekom primitiv järnframställning här. År 1943, vid en utgrävning i strömmen fann man en yxa av diorit s.k. grönsten. Yxan daterades till "gånggriftstid" alltså ca 2000 f Kr.

Vid bergsmanshyttan, som i början ägdes av bönder och bergsmän blåstes tackjärn som sedan fraktades till Hammarby för att smidas. Tackjärnstillverkningen i byn upphörde på 1690-talet då hyttan lades i ruiner. (Ovansjö hembygdsförening, 1982)

Vid Gavelhytteströmmens utlopp i Storsjön fanns under första hälften av 1700-talet en skvaltkvarn där Nors byamän malde säd för eget behov. I augusti 1782 fick bymännen i Nor tillstånd att uppföra en kronotullkvarn med två stenar vid strömmens södra fåra. Här började den långa kvarnfejden mellan bruksherrarna och Gerlaksbonden Hans Jansson. (Wikberg, 1953).

I mitten av 1860-talet uppförde Nors byamän ytterligare en kvarn i Gavelhytteströmmen. Den kvarnen var i bruk ända fram till 1960-talet. (Länsmuseet Gävleborg.) Idag finns endast ruiner kvar av de två kvarnarna.

I Gavelhyttan har det funnits ett stenbrott där man bröt sandsten till byggnadsmaterial och kvarnstenar bl.a. a. I den s.k. Gävlesandstenen kan man finna en geologisk sällsynthet, konglomerat som innebär att rundade bergartsfragment ligger inbäddade i sandstenen. (Ovansjö hembygdsförening, 1982)

I skogen där man kan ana resterna av det gamla stenbrottet finns även en igenvuxen varggrop (Länsmuseet Gävleborg).

Under århundraden har det varit tät trafik över Storsjön via Gavelhyttan. Bruket i Hammarby fraktade järn över sjön och på återvägen förde roddarna med sig olika förnödenheter. När Hammarby bruk inrättade en lancashiresmedja ledde behovet av smidigare transporter till att en sluss byggdes i Gavelhyttan 1867-1869. Slussen var i bruk en bit in på 1900-talet.

Enligt Mattsson (1982) skrev Hülphers 1798 att Gavelhyttan var en betydande industriplats under 1700-talet. Till detta bidrog de goda kommunikationerna på landsvägen och till sjöss både på vintern och på sommaren. Landsvägen korsar ån på en hög bågbro byggd 1919 av misslyckade kvarnstenar och stora stenar man hittade i hagarna vid strömmen. Våren 1968 breddades bron och valven förstärktes med betong.

Förutom nämnda verksamheter odlades marken och gårdarna hade boskap för självhushåll.

Gavelhyttan tillhör Nors by och idag finns åtta gårdar varav sju är åretruntboende. Under 1700-talet var det betydligt fler hus i byn då även Kvarnbacken var bebyggd. På kartor från Nors laga skifte 1842-1843 kan man se att strax söder ut vid Storsjöns strand fanns byns fåbodvall.

De näringsverksamheter som finns i byn idag är skogsbruk, lantbruk med djurhållning, bär- och grönsaksodling samt hantverk.

VISION FÖR FRAMTIDEN

Vi vill med utgångspunkt från byns kultur och historia utveckla och stärka byns möjligheter.

Boendemiljö

Byns karaktär med äldre gårdar bör bevaras. Ytterligare bebyggelse i byn bör främst ske där gårdar tidigare funnits, byggas i äldre stil och vara för åretruntboende.

För en fungerande boendemiljö krävs fungerande kommunikationer, service, barn- och äldreomsorg och skola.

Den tidvis omfattande tunga genomfartstrafiken mellan Årsunda och Hammarby bör begränsas. Sträckan från korsningen Hammarbyvägen/Gavelstigen fram till Böras bör få gatubelysning.

Förslaget om att renovera slussen i Gavelhytteströmmen försämrar boendemiljön väsentligt varför vi motsätter oss ett sådant förslag.

Kultur, fritid och sevärdheter

Fritidsaktiviteter som fiske, vandringar och kulturaktiviteter bör uppmuntras för att göra byn till ett attraktivt område att besöka. Fiskebryggorna bör vara väl underhållna liksom området däromkring. Skyltning för parkering vid fiskebryggorna bör förbättras för att förhindra parkering så nära fiskebryggorna att tillgängligheten till bryggorna nästan omöjliggörs. Betongblock bör ev. placeras ut. ”Vandringsleden” mellan Hammarby och Gavelhyttan bör rustas och märkas ut. Stensättningarna kring Gavelhytteströmmens båda fåror bör restaureras.

Byns näringsliv och dess förutsättningar

Det är viktigt att bevara odlings- och jordbruksmark för byns näringsliv och för att behålla byns karaktär och goda boendemiljö. Besöksturism bör uppmuntras för att öka möjligheterna att producera och sälja produkter från byns näringsidkare.

Referenser

Länsmuseet Gävleborg. *Gavelhyttan*. www.lansmuseetgavleborg.se.

Mattsson, F. (1982). *Gavelhyttan med omgivning, en kulturbygd väl värd att vårda*. Ovensjö hembygdsförening. Jubileumsskrift. Sandviken.

Ovensjö hembygdsförening. (1982). *Jubileumsskrift*. Sandviken.

Wikberg, E. (1953). Gefle Dagblads Hembygdsbibliotek III. Gävle.